

GİRİŞ

(M. Sencer)

Birleşmiş Milletler'in ana ilkelerinden biri de erkeklerle kadınların eşitliğidir. Bunun anlamı, insan olarak onur ve değerleri bakımından olduğu kadar, hak, fırsat ve sorumlulukları bakımından da iki cins arasındaki eşitliğin tanınmasıdır. Tüm Birleşmiş Milletler Sisteminin amacı, kadının geliştirilmesi için erkeklerle kadınlar arasındaki hak eşitliğinin yasalarca evrensel olarak tanınmasını sağlamak ve kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerini gerçekleştirmek üzere her iki cinsce gerçekten eşit fırsatlar tanıma yollarını bulmaktır.

Daha Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın "Başlangıç" bölümünde Birleşmiş Milletler, halkları, erkeklerle kadınlar arasındaki hak eşitliğine olan inançlarını vurgulamıştır.

Bu Antlaşma'ya ek olarak başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere bir çok Birleşmiş Milletler belgesinde erkeklerle kadınların eşitliği ilkesine yer verilmiş ve kadınlara karşı ayrımcılık yasaklanmıştır. Bu belgeler arasında özellikle bu amaca yönelik olanları, "Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirgesi (1967)", "Kadınların Eşitliği ve Kalkınma ve Barışa Katkıları, Meksiko Bildirgesi (1975)" ve "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (1979)" dir.

7 Kasım 1967'de ilan edilen Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirgesi, Birleşmiş Milletlerin kadın konusundaki uğraşlarının dönüm noktası olmuştur.

Bu tür bir belgenin gerekçesi, Bildirge'nin Başlangıcında açıkça belirtilmiştir: "Birleşmiş Milletler Antlaşmasına, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine, İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmelerine ve Birleşmiş Milletler ve uzmanlık kuruluşlarının başka belgelerine ve hak eşitliği alanında sağlanan ilerlemelere karşın, kadınlara karşı belirgin bir ayrımcılık süregelmektedir". Yine Bildirgenin Başlangıç bölümüne göre, "Kadınlara karşı ayrımcılık, insan onuruna ve aile ve toplumun gönencine aykırıdır; kadınların erkeklerle eşit koşullarda ülkelerinin siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılmalarını önler ve kadınların, ülkelerinin ve insanlığın hizmetinde sıgalarını tam geliştirmelerine de bir engeldir."

Bildirge, 1. Maddesinde, kadınlara karşı ayrımcılığın ve bu tutumla erkeklerle eşitliğinin yadsınması yada sınırlandırılmasının, temelde adaletsiz ve insan onuruna karşı bir suç niteliğinde olduğunu vurgularken, öteki maddelerinde, erkeklerle kadınların eşitliği ilkesinin yasalarca ve gerçekten evrensel olarak tanınmasını sağlamak üzere önlemler alınması çağrısında bulunmuştur.

Kadınların Eşitliği ve Kalkınma ve Barışa Katkıları Meksiko Bildirgesi, 19 Haziran - 2 Temmuz 1975 tarihleri arasında Meksiko kentinde yapılan Uluslararası Kadın Yılı Dünya Konferansı tarafından kabul edilmiştir: Bildirge'nin benimsediği ilkeler şunlardır :

- Erkeklerle kadınların eşitliği, insan olarak onur ve değerleri bakımından olduğu kadar hak, fırsat ve sorumlulukları bakımından eşit olmaları demektir.

- Kadınların ulusal kalkınmayla tam bütünleşmelerini ve uluslararası barışın güvence altına alınıp

sürdürülmesine katılmalarını sağlamak üzere erkeklerle eşit statü kazanmaları yolundaki tüm engeller kaldırılmalıdır.

– Kadınlarla erkeklerin, aile ve toplumda eşit hak ve sorumlulukları vardır. Erkeklerle kadınlar arasındaki eşitlik, toplumun temel birimi olan ve insan ilişkilerinin beslendiği aile içinde güvenceye alınmalıdır. Kadınlara, topluluklarının etkinliklerine daha yoğun bir biçimde katılma olanağı sağlayabilmek üzere ve her iki eşin ev ve iş sorumluluklarını etkin biçimde bağdaştırabilmeleri amacıyla, erkeklerin, sağlıklı bir aile yaşamı için bu yaşama dahil etkin, yaratıcı ve sorumlu olarak katılmaları sağlanmalıdır.

– Hak eşitliği, birliğinde sorumlulukları da getirir. Bu nedenle, ellerindeki fırsatlardan tam yararlanarak ailesi, ülkesi ve insanlık için görevlerini yerine getirmek kadınların ödevidir.

1974'ten 1979'a kadar, Kadınların Statüsü Komisyonu'nun öncülüğünde Birleşmiş Milletler'in yetkili organları hep birlikte kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan bir uluslararası sözleşme geliştirmeye çalışmıştır.

Bu süre içinde yapılan hazırlıklar, 18 Aralık 1979'da kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi"yle sonuçlanmıştır.

Bu Sözleşmenin 1. Maddesi, kadınlara karşı ayrımcılığı özetle şöyle tanımlamıştır. "Kadınlara karşı ayrımcılık, kadınların her alanda insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını ve bu hak ve özgürlükleri kullanmalarını yada bunlardan yararlanmalarını zedelemek yada kaldırmak amacıyla yada sonucuyla cinsiyet temeli

üzerinde yapılan herhangi bir ayırım, dışlama yada kısıtlamadır."

4. Madde, bu tanıma şu öğeleri eklemiştir :

– Taraf Devletlerce, erkeklerle kadınlar arasındaki gerçek eşitliği sağlamak amacıyla geçici özel önlemlerin benimsenmesi Sözleşmede tanımlandığı biçimiyle ayrımcılık sayılmaz.

– Taraf Devletlerce, bu Sözleşmede yer alan önlemler dahil, analığı korumayı amaçlayan özel önlemlerin benimsenmesi ayrımcılık sayılmaz.

2. Maddeyle, bu Sözleşmeye taraf olan Devletler, tüm uygun yollara başvurarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımcılığı giderecek bir politika izlemeyi kabul etmekte ve bu amaçla,

a. Anayasalarına ve öteki ilgili yasalarına erkeklerle kadınların eşitliği ilkesini yerleştirmeyi ve yasalar ve öteki uygun yollarla bu ilkenin uygulamada gerçekleşmesini sağlamayı,

b. Gereğinde yaptırımlar da dahil, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan yasalar ve öteki önlemleri kabul etmeyi,

c. Erkeklerle eşitlik temeli üzerinde kadın haklarının yasal olarak korunmasını ve yetkili ulusal mahkemeler ve öteki kamu kuruluşları eliyle kadınların herhangi bir ayrımcılık eylemine karşı etkin korunmasını sağlamayı,

d. Kadınlara karşı ayırım gözetici herhangi bir eylem yada uygulamaya girişmekten kaçınmayı ve resmi makam ve kuruluşların bu yükümlülük uyarınca davranmasını güvence altına almayı,

e. Herhangi bir kişi, örgüt yada girişim tarafından kadınlara karşı ayırım gözetilmesine son verecek tüm uygun önlemleri almayı,

f. Kadınlara karşı ayırım gözetilen yürürlükteki yasa, düzenleme, töre ve uygulamaları düzeltmek yada kaldırmak üzere yasama dahil tüm uygun önlemleri almayı ve

g. Kadınlara karşı ayırım gözetilen tüm ulusal ceza hükümlerini kaldırmayı, üstlenmiştir.

Bunlara ek olarak Taraf Devletler,

– Kadınların tam gelişme ve kalkınmalarını sağlamak (Mad. 3).

– Cinslerden birinin üstünlüğü yada geriliği düşüncesine yada erkeklerin ve kadınların kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıları, töreleri ve öteki uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla erkeklerle kadınlara ilişkin toplumsal ve kültürel kalıpları değiştirmek (Mad. 5/a),

– Her türlü kadın ticaretine ve kadın fahişeliğinin sömürülmesine son vermek (Mad. 6),

üzere tüm uygun önlemleri almayı kabul etmiştir.

Sözleşmenin siyasal haklarla ilgili II. Bölümünde, yine Taraf Devletler;

– Ülkenin siyasal ve yönetsel yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmayı (Mad. 7),

– Kadınlara, erkeklerle eşit koşullarla Hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etme ve uluslararası örgütlerin çalışmalarına katılma fırsatı tanımayı (Mad. 8) ve

– Kadınlara uyrukluk edinme, değiştirme yada koruma bakımından ve aynı zamanda çocuklarının uyrukluğu konusunda erkeklerle eşit hak tanımayı (Mad. 9), bir yükümlülük olarak benimsemiştir.

Yine Sözleşmenin toplumsal ve ekonomik haklarla ilgili III. Bölümünde, Taraf Devletler;

Kadınlara eğitim (Mad. 10), alışma (Mad. 11), sağlık bakımı (Mad. 12) ve ekonomik ve toplumsal yaşamın öteki alanlarında (Mad. 13) ve kırsal kalkınmaya katılmak ve ondan yararlanmak üzere kırsal alanlarda (Mad. 14) erkeklerle eşit haklar tanımak amacıyla kadınlara karşı ayrımcılığı giderici tüm uygun önlemleri almayı kabul etmiştir.

Hukuksal konulara ilişkin olan IV. Bölümde Taraf Devletlerin üstlendiği yükümlülükler;

– Kadınların yasa önünde erkeklerle eşitliğini tanımak (Mad. 15/1),

– Medeni konularda kadınlara erkeklerle eşit bir hukuksal yeterlik ve bu yeterliği kullanmak üzere eşit fırsatlar tanımak (Mad. 15/2),

– Kadınların hukuksal yeterliliğini kısıtlamaya yönelik bir hukuksal sonuç yaratacak her türlü bağit ve özel belgeleri toptan geçersiz saymak (Mad. 15/3),

– Erkeklerle kadınlara yer değiştirme ve oturacağı yeri ve konutunu seğme özgürlüğü bakımından eşit haklar tanımak (Mad. 15/4),

– Evlilik ve aile ilişkileriyle ilgili tüm konularda kadınlara karşı ayrımcılığı kaldıracak tüm uygun önlemleri almak (Mad. 16) tır.

V. Bölümde, Sözleşmenin uygulanmasında sağlanan ilerlemeleri izlemek amacıyla "Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi" adıyla bir Komite oluşturulmuştur. Taraf Devletler, Komite tarafından incelenmek üzere, Sözleşmenin hükümlerine işlerlik kazandırmak amacıyla benimsedikleri yasal, yargısal ve yönetsel ve öteki önlemler konusunda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir rapor sunmayı üstlenmiştir.

Sözleşme, 3 Eylül 1981'de yürürlüğe girmiştir. Bugüne (1 Şubat 1987'ye) kadar Sözleşmeyi onaylamış yada ona katılmış olan devlet sayısı 66'dır. Türkiye, 11 Haziran 1985 tarihinde bu Sözleşmeye katılmayı uygun bularak 28 Haziran 1985 tarihinde katılmayı onaylamıştır.(1)

---

1 R.G. 14.10.1985, Sayı : 18898

